

թիւրցող հասարակութեան առաջ»։ Կը հետեւի ըստ իւր գրութեան «Իւրաքանչիւր կրօնի... ուսումնասիրութեան ամենահեղինակաւոր և ընդհանուրի կողմից ճանաչուած մասնագէտներէն, որ և կատարելու ենք բարեխղճութեամբ»։

Գիրքս կը բովանդակէ 433էջեր՝ ի բաց առեալ Յառաջաբանն և խոմանդակութիւնն։ Կը հառէ կրօնքի սկզբնաւորութեան վրայ և ապա հետզհետէ կը պարզէ «Եփեսոսական ազգերի կրօնը, Եգիպտացիների կրօնը, Ասորա—Բաբելական կրօնը, Իրանական կրօնը, Հնդկական կրօնը, Չինացիների և Ճափոնացիների կրօնը, Գերմանների, Կելտերի և Սլաւոնների կրօնները, Յուդեոնի և Հռովմայեցիների կրօնը, Իսլամի կրօնը, Իսրայէլի կրօնի պատմութիւնը, Կրօնի և Կրօնի գիտութեան էութիւնը, և ընթերցողաց և ուսումնասիրաց դիւրութեան համար կը յաւելու Անուանց Յանկը։

Ընդհանուր գծագիրն ունենալով առջևս նիս և ակնարկ մը տալով մատենին մէջ նիւթոց դրութեան և ճառելու ոճոյն՝ կրնանք հետեցնել, որ Արգոյ Հեղինակն լուրջ և ծանր գրութեանս մէջ շատ տեղեր կը հրապուրէ ընթերցողը՝ աւարտելու իւր ընթերցումը հեշտեաւ։ Յարգելով ամէն ոքի ազատ խորհրդածութիւնները՝ ներուր մեզ, առանց խորատուզուելու բնագիտութեան և Հոգեբանութեան Տրամախոսութեանց մէջ, զայս արտայայտել՝ թէ մատենան իւր տեսակին մէջ առաջինն ըլլալով՝ կան ինչ ինչ կէտեր, որ խորթափանց ցննութիւնս ներքէ վերջ միայն կարելի էր հաստատել կամ մերժել, զորս աւելորդ կը համարինք ներկայացնել մի առ մի ուսումնասիրաց առջև, որ ակներե կը տեսնուին ամէն լուրջ ընթերցողի։

* * *

Իմաստութիւնը միայն՝ զմարդ օգտակար կ'ընէ հայրենեաց (Պիտա)։

Ո՛չ դէմքով՝ այլ ժաքով և սրտով ջանս մաքուր և գեղեցիկ ըլլալ։

Առանձնութիւն, լուսթիւն՝ հիմ և սէր ի մասսանոց։

Դու գրեզ խրատէ, քան թէ սիրելիքդ։

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ՕԳՈՍՏՈՍԻ, ՏԻՔԵՐԻ ԵՒ ՆԵՐՈՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿ

ԸՍՏ ՏԱԿԻՏՈՍԻ

Պարթևաց փրաւտ թագաւորի մեռնելէն վերջ՝ աւագանին դադարեցնելու համար ընտանի պատերազմները, խնդրեց Կեսարէն փրատաւոր երէց որդին՝ Վոնոնը իրենց թագաւոր։ Սա ժամանակ մը իշխեց Պարթևաց, բայց երբ արհամարհուեցաւ փախստեամբ ինկաւ Հայաստան և Պարթևաց թագաւորեց Արտաւան։

Հայք՝ այս միջոցին անտերուռ է ինչ ունեւորուած քաղաքներու և բնակիչներու « Նենգաւ բարեկամութեան » բռններ, շղթայեր էր Տիգրանայ Արտաւազդ որդին՝ Հայոց թագաւորը և յետոյ սպաններ էր։ Թէպէտ Արտաւազդայ որդին՝ Արտաշիս Արշակունեաց օգնութեամբ կըրցաւ տիրել Հայաստանի, բայց իրեններէն դաւով սպանուեցաւ և կայսրը թագաւորեցուցեր էր զՏիգրան, որ և Տիբեիրիոս-Ներոնի օրով հաստատուեցաւ իր իշխանութեան մէջ, այլ երկար չտեւեց իւր որդւոց տիրապետութիւնը։ Օգոստոս դրաւ Հայոց վրայ թագաւոր՝ Արտաւազդն, այլ Հայք մերժեցին զինքը, Կայսրը թագաւորեցուց իրենց վրայ Արիտըարզան մարը։ Հայք չհպատակեցան ասոր որդւոց և ժամանակ մը իրեն Երազովա տիկնոջ խոնարհեցան, բայց և զայս ալ մերժեցին։ Ճիշտ՝ այս ատեններ՝ Վոնոն՝ Հայոց աշխարհն ինկաւ փախստեամբ և Հայք զինքը անուանեցին իրենց թագաւոր։ — Արտաւան՝ Պարթևաց թագաւորն լսելով զայս սպառնացաւ Վոնոնի։ Հռովմայեցիք վախցան նոր պատերազմի մը զրգուրթնէն, նենգութեամբ մը բռնեցին զՎոնոն և բանտարկեցին։ Տիբեր դրկեց Հայաստան զԴիոմանիկոս խաղաղելու հայերը (էջ 88)։

Տակիտոս կ'ըսէ. «անդուստ ի սկզբանէ կեղակարծ էր հաւատարմութիւն Հայոց ըստ բնաւորութեան իւրեանց և ըստ դրից աշխարհին, զի ի բազում զաւառաց մեծոց պատեալ մինչև ի Մարս տարածանի